

השילטון יצר קשר-גומלין כספי בינו לבין יצרני התרבות. קשר ששיחרר

את התרבות מהעוצמה הטמונה בה. סופרים זוכים במענקי-יצירה

ושוחרים לפתח השילטון לקבל הנאות שונות שזה מרעיף עליהם...

תרבות העשתות

היכן מונחת הצלחת. משום-כך הם נאלצים לשמור על קשרי-עין עם המועצה-לתרבות ולאמנות. לשם קבלת מילי-גות, עיבוד וסיכסוך. מחזאים, משוררים, סופרים ומבקי-רים התלויים למחיתם בגוף ממשלתי-פוליטי, נטולים חו-פשיה-יצירה, שהוא הערך הראשוני בתהליך יצירתה של תרבות.

כיום, בניגוד לשנות ה-40, נמכר ספר עיברי במה-דורה בת 1500 עותקים. הסופר אינו נמדד בכוחה-המשיכה שלו לגבי הקוראים, אלא בכוח המשיכה שלו לכלוב-הזהב. המועצה-לתרבות ולאמנות מפרת לו רוענוים ומלט-פת את ראשו. הוא חי מספרות-עקיפה, בשלה להרצות בקיבוצים. עליו לתרגם עבור המועצה-לתרבות ולאמנות. הוא מומלץ לכהונות של ניספחות-תרבותיות, מתורגם ללשונות לועזיות על-ידי המועצה לתרבות ולאמנות. יושב בוועדות וזוכה בשכר-ישיבות. הוא עושה הכל, מלבד להתמודד על טעם הקהל. כך נוצר מצב שהקהל, הידוע מהו ספר טוב, רוכש יותר מ-10,000 עותקים מספר כמו תוף הפח גיגנטר גראס, ורוכש 1500 עותקים של ספר מקורי. קשה לרמות קהל, ויצרני התרבות מרמים את הקהל. אבל יותר מזה, הם מרמים את עצמם.

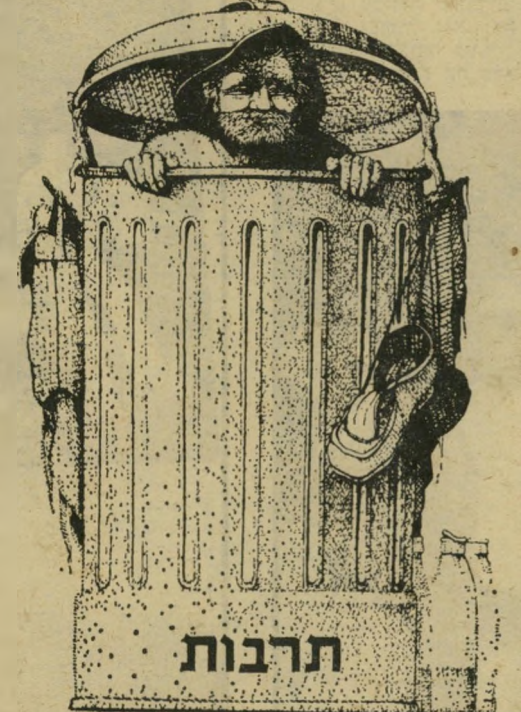
המועצה-לתרבות ולאמנות דואגת לתרבות יצגנית. יש לה להקת בת-דוד הנוסעת לדרום-אפריקה על-מנת לר-קוד שם ריקודים אמריקאים. יש במדינה שש להקות מחול נחמכות, שעה שלמדנות בסדר-גודל דומה יש בקושי להקה אחת. כיתבי-ע זוכים במימון ממשלתי נכ-בד, כך שקשה למצוא בהם יצירות, או ביקורת בעלות אופי-ביקורת על הנעשה בחברה-הישראלית — תפקיד שהוא אך סיבועי בכתיבי-ע דומים בארצות אחרות, שבהן הריכוזיות-התרבותית מבוקרת על-ידי הציבור. נוסף על כך, הפך משרד-החינוך עצמו המוציא לאור של כתיב-עת תרבותי מהודר.

המדינה בוחרת גם את סיפריה-קלטיקה שעל תושביה לקרוא. פקידים קובעים איזה ספר של וירגיניה וולף הוא קלטיקה, ואיזה איננו קלטיקה. המדינה מוציאה לאור קלטיקה צרפתית, ומתעלמת מקלטיקה עיברית, שמונים אחוזים בקירוב מתקציב התרבות מושקעים בישראל הראשונה, מתוך מטרה מומחשת של לחס-ושעשועים. עשרים אחוז מתקציב התרבות מושקעים בישראל השנייה דרך „האגודה לקידום אמנות לעם“, השולחת את הנן יובל לשיר את שירי רחל ואת שירו על א.ד. גורדון ברמלה, עירידי-קוטקים. הבלט הקלאסי גיע לערד, והחמזה איפה אחת בלד? מוצג בוצרת-ע לית. האם זו התרבות שעליה דיבר ס. יזהר ב-1949? האם הוא התכוון שהמועצה-לתרבות ולאמנות תתן להסתדר-רות מתנה שנתית בסך 5,000,000 ל"י? האם הוא הת-כוון שמשוררים וסופרים יתייצבו על סף מישרדיה של לאה פורת? האם הבאת לוציאנו בריו וזובין מהטה-כמנהלים-אמנותיים במקום ישראלים המשמשים מנהלים-אמנותיים בניכר היא תרבות? האם העלאת אקווס על קרשי הקאמרי היא תרבות? האם היתה המועצה-לתרבות ולאמנות מסבסדת תיאטרון זה למחזה מקורי, בנושא זה?

י"ח ברנר כתב פעם, כי בנייה-מושבות שוכבים מישר-כביהמה. האם הברנרים של היום זוכים במענקי-יציר-רה? האם הם נשלחים ללונדון לכהן כנספחים-החבות? האם ממשלת ישראל מתרגמת את יוצאי-הדופן והמשמעו-תיים שביוצריה-התרבות שלה? האם זכה אייפס ש"י עגנון במענק כלשהו מטעם ראשיה-משלה? האם מישר-רדה-חינוך טרחה להוציא מהדורות עממיות של כיתבי-עגנון? לא ולא. אבל הוא טרחה להוציא לאור את כיתבי הון, שהיה מקורב למי שצריך להיות מקורב. המועצה-לתרבות ולאמנות שולחת פקידים לנהל תי-אטרות, ומשום כך אלה מעלים פרטואר פושר וזול. הסופרים איבדו את החשק לכתוב למען הקוראים. עמוס קינן ויוסף מונידי כותבים מחות הנגנוים במגירות בשול-חן-הכתיבה שלהם. יש מי שרוצה להביא לידי כתיבת מחות-נגנוים. תנוך לוויין כתב את מלכת האמבטיה ולמד את הלכה. קברני התרבות והאמנות אימצו לעצמם את מטבע-

עותקים בין קהל יהודי של הצימיליון תושבים. שחקנים מרדו במוסכמות והקימו את התיאטרון הקאמרי, שהיה למעשה התיאטרון העיברי המשמעותי הראשון בארץ. היו קבוצות סופרים שלחמו אלה באלה על דעת ואהדת הקהל, וזכו ליטול חלק בתהליך עיצובם של דפוסי-תרבות, שתר-מו את „הנשק הגדול“, והיו סיבה „להסברת הניצחון. להסברת הנס“ כפי שיוהר מגדיר זאת.

אלא שמאו התפתחה לה בארץ תרבות עשירה, תרבות שבה יצר השילטון קשר-גומלין כספי בינו לבין יצרני-התרבות. קשר של תלות מוחלטת. קשר ששיחרר את התר-בות מהעוצמה הטמונה בה. העושר הכספי המוענק לתר-בות הוא מבוקר, כך שסופרים זוכים במענקי-יצירה מטעם בייזהב.

ראשיה-המשלה ויוצרים יצירות מנותקות מהציבור, ושור-חרים לפתח השילטון לקבל הנאות שונות שזה מרעיף עליהם. הנאות של מישרות ציבוריות שבעזרתן מחויקה המדינה את הסופרים קצר. הממשלה רוכשת ספרים של משוררים צעירים קונפורמיסטים, כך שאלה אינם נו-קקים לחסדי הציבור לשם רכישת ספריהם, ונוצר מצב של עדיפות מטעם אלה על יוצרים צעירים בעלי נטייה-נונקונפורמיסטית, הנאלצים בגיל צעיר ללכת בתלם, על-מנת להתייצב על מישור תחרותי. יש לנו אופרה מסוב-סדת שאיש אינו הולך אליה. יש לנו תיאטרון לאומי, שבניגוד לתיאטרות לאומיים אחרים בעולם, מזה שנים לא תרם תרומה כלשהי לחיי התרבות, ומעלה מחות-בלוואריים מסחריים.

הבימה מסובסדת בסכום קרוב ל-9,000,000 ל"י רות בשנה. עקרון הסיכסוך לתיאטרות בנוי על שיטת-הוותק התיאטרונת ולא האיקוח התיאטרונת, כך שבליגת-המסובסדים ניצבים, בעיקבות הבימה, התיאטרון הקאמרי, תיאטרון חיפה, החאן הירושלמי, ולהקת באר-שבע. יצרני-התרבות הישראליים למדו בשנים האחרונות

א. „יצאה התרבות מקופחת“

בדיון שנערך בכנסת הראשונה, ביוני 1949, על תק-ציב מישרדי-החינוך והתרבות, נשא הח"כ/סופר ס. יזהר נאום, שסיסמחו היתה „יצאה התרבות מקופחת“. בנאומו אמר יזהר, בין השאר: „כנסת נכבדה, מכל ענייני התק-ציב, אני הפך לדבר על עניין אחד בלבד, על עניין התרבות. הגדרות שונות במושג הזה. אחת מהן — וחוששני כי לא האחרונה בהן — שהתרבות היא ראשונה לנאומים ואחרונה לתקציבים. מה שלא שמענו בשנה האחרונה על הרוח, על גדולת-הרוח ועל כוחה של הרוח כנשק צבאי? מה לא נשמע ומה לא נאמר בעניין זה?!

בהמשך טיעונוי בוכחה של התרבות אמר יזהר: „...באתם הימים, כאשר ייבנו בתוך מכונות והולחנו מולנו טנקים ואווירונים, אמרנו כי לא המכונה היא אשר קבעה את עמיתנו, אלא האדם העומד נגד האויב. אמרנו כי הנשק הגדול הזה, זהה הוא הסיבות להס-ברת הניצחון, להסברת הנס כפי שקוראים לו...

„בשעה שפלוגי היחיד עושה לעצמו חשבון, בשעה שכיטר ריק ותקציבו אינו מתאזן, הוא מרשה לעצמו למחוק כשורה ראשונה את הספר, את התיאטרון ואת הדברים הנחשבים, מתוך קוצר-ראותו, לתרבות של מותרות. דומני שהמדינה אינה יכולה להרשות לעצמה להתייחס לכך כפרייה קיצרתי-מבט, כשם שעושה היחיד. מדינה צריכה להרחיק ראות ולחשוב על הנוער והמבוג-גרים שבה, ועל חיהם התרבותיים. עליה להעמיק ראות, שבאמת לא על הלחם לבדו יהיה האדם...

ועל כן קבע יזהר באותו נאום, מראשית ימיה של המדינה: „...כשם שיש לדאוג לפיתוח שממות הארץ, כך יש להקדיש תשומת-לב והון, מחשבה ואנשים, לשם פיתוח השממות האלה, השממות הרוחניות...“

תוך הצגת נימוק כבדי-משקל הדגיש יזהר: „...אולם אל יישכח הדבר שאנחנו, בארץ הזאת, נותרנו כמעט יחי-דים לתרבות ישראל: שאנחנו, בארץ הזאת, נותרנו יחי-דים לסיפרות עיברית, לאמנות עיברית. אומנם יש מקור-מות שונים, פה ושם בעולם, אשר עדיין גולת ישראל לוחשת בהם. אבל מכאן, מהמקום הזה, אחת ההצדקות החשובות ביותר לקיומה של תרבות ישראל, הרי עלינו לעורר מה שהוא בטוח זה, לפתח מה שהוא... לא יתכן שנדר עכשיו מרמת תרבותנו, כשם שלא ייתכן שנדר מרמת-חינו. תפקידנו להרים את העם אל הישגיו ולא לשחק את יכולתנו התרבותית, או לסגולה לרמה נמוכה וזולה יותר. טובה לא תצמח מכאן לאיש...“

לקראת סוכם נאומו בכנסת, קבע יזהר: „...אשתדל לא היה מישרד מיוחד לחינוך ולתרבות. השנה קם המישרד הזה, ותוכניות לו להרחיב דעת ולהעמיקה, הוא מתכוון למיפעלים שונים, יומיים על-ידי, אשר בכוחם תעודד הסיפרות העיברית והיצירה העיברית ותצא מקרן-זווית של ליבטי כל אחד וכל קבוצה לנפשה, אשר בכוחה המועט תקום או תיפול — לקראת דרך סלולה יותר, בטוחה יותר, אשר בסופו של דבר תוציא למתלב, ואין זה מוגזם, לדעתי, אם, למטרה זו של קרן לסיפרות ולמדע, ליצירה בשלה האמנות ובשדה הרוח יוקצב סכום, סכום מועט זה של 20 אלף לירות, אשר נמחק בתקציב ואשר אין לתאר כיצד בלעדין הוכל המדינה לנער חוצנה מן התפקיד הנכבד הזה...“

ב. יצאה התרבות מושחתת

מאז נאומו של ס. יזהר עברו על המדינה שנות-דוד. כיום מקצה המדינה, לתרבות, באמצעות מישרדי-החינוך והתרבות, מדי שנה, סכום בן תשע ספרות. נוהגת, כמו יאמצה מעצותיו של יזהר ב-1949, תוך שהיא מר-עופה את סכומי-העתק הללו על חיי התרבות בישראל, וזאת מבלי שהם יעלו במאומה את איכות התרבות-הישראלית.